



UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA



Ústav zdraví dětí a mládeže

Radka Kovářová

Agresivita a zbraň v rukou dětí
Aggressiveness and weapon at child's hands

bakalářská práce

Praha, srpen 2008

Autor práce: Radka Kovářová

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Bakalářský studijní obor: Veřejné zdravotnictví

Vedoucí práce: **MUDr. Eva Vaníčková, CSc.**

Pracoviště vedoucího práce: **Ústav zdraví dětí a mládeže 3. LF**

Datum a rok obhajoby:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

V Praze dne 20.srpna 2008

Radka Kovářová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala MUDr. Evě Vaničkové, CSc. za odborné vedení mé práce, za cenné rady a připomínky a dále Mgr. V. Hynčicovi za pomoc při matematicko - statistickém zpracování dotazníků.

Obsah

ÚVOD	5
1. AGRESIVITA, AGRESE A OSTATNÍ POJMY	7
1.1. DRUHY AGRESE.....	8
1.2. AGRESIVITA U DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH	9
1.3. MOŽNÉ PŘÍČINY AGRESE	10
1.4. ŠIKANA VE ŠKOLE.....	13
1.4.1. CHARAKTERISTIKA AGRESORA A TYPY AGRESORŮ ...	15
1.4.2. OBĚTI NÁSILÍ A ŠIKANY.....	17
2. DEFINICE ZBRANĚ.....	18
CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	19
PRACOVNÍ HYPOTÉZY	19
METODIKA	21
VLASTNÍ METODIKA.....	21
CHARAKTERISTIKA SOUBORU	21
VÝSLEDKY	23
DISKUSE	31
ZÁVĚR	33
DOPORUČENÍ PRO PREVENCI ŠIKANY A ZMÍRNĚNÍ PROJEVŮ AGRESE	
.....	34
SOUHRN	38
SUMMARY	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	42
SEZNAM PŘÍLOH	43
PŘÍLOHY	
Příloha č. 1: Dotazník pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ.....	44

ÚVOD

Téma bakalářské práce Agresivita a zbraň v rukou dětí jsem si vybrala na základě svého zájmu o tuto problematiku. Stále častěji můžeme slyšet o rostoucí agresivitě dětí a mládeže. A to nejen u nás, ale i v zahraničí. Z médií se většinou dozvíme jen až o těch závažných případech. Zajímalo mě, jak vypadá skutečná situace na našich školách. Jestli se agresivita dětí v posledních letech opravdu zvýšila nebo jestli se jen o tomto problému začalo více hovořit. Také mě zajímalo, kolik dětí má nějakou zbraň a jestli ji nosí s sebou do školy. Dále mě zajímal názor školáků na tuto problematiku a zda se sami cítí ve škole ohroženi.

Projevů násilí na českých školách přibývá, ročně se kvůli nim zraní na 8000 dětí. Nejčastěji končí rvačky zlomeninami nebo zhmožděninami. Pedagogové už považují násilí za nejzávažnější problém škol, uvedla ČT podle průzkumu České školní inspekce. Inspektoři zjistili, že téměř každý druhý žák osmých a devátých tříd byl svědkem ubližování jinému spolužákovi. Také slovní napadání a útoky jsou stále častější, uvedla ČT. Psychické násilí bylo uváděno sedmkrát častěji než to fyzické. Podle ČT odejde ze školy se zraněním přes 80 tisíc dětí ročně, desetina těchto případů vznikne právě kvůli násilí mezi dětmi. (Zpravy.idnes.cz 29. března 2007)

Bojovat proti násilí násilím je většinou špatná strategie. Přesto chodí stále více dětí do školy se zbraněmi. Kdo smí vlastnit a používat zbraně, stanoví zvláštní zákon. Děti a mladiství do 18 let zbraně vlastnit nesmějí. Výjimky platí pouze pro střelecký sport a pro lov. Povolnými zbraněmi jsou spreje se slzným plynem. Samozřejmě lze zbraně získat také nelegálně a lze používat i takové, na které se uvedený zákon výslovně nevztahuje. Mít zbraň si přejí hlavně mladiství, kteří mají sklon k násilí.

Dosud byl jako jediný v Česku odsouzen kvůli střelné zbraně ve škole student čtvrtého ročníku českokrumlovské výtvarné školy. Za nedovolené ozbrojování dostal půlroční trest. Čeští studenti nosí do škol spíše nože či boxery. Před třemi roky ubodal šestnáctiletý učeň ze Svitav při vyučování svého učitele.

Byl to první a dosud poslední vražedný útok na půdě školy u nás. Po této tragédii se rozproudila mezi pedagogy diskuse o tom, jak lze zabránit tomu, aby se ve školách objevovaly zbraně. Většina se shodla, že situace v Česku není tak vážná, aby bylo nutné instalovat detekční rámy. Nošení zbraní může škola zakázat ve školním řádu. Ke kontrole toho, co mají studenti v taškách, nemají pedagogové žádné oprávnění, to může dělat jen policie. (Zprávy.idnes.cz 19.4. 2007)

Střílení ve škole zůstává až na jednu výjimku (masakr v německém Erfurtu) záležitostí USA. Při střelbě v amerických školách za posledních dvou let zahynulo 85 lidí. Právo nosit zbraň v USA zajišťuje druhý dodatek v ústavě. V Česku připadá jedna legálně držená zbraň na 16 lidí, v USA je to podle nejstřízlivějších odhadů 8 obyvatel. Zbraň si podle federálních zákonů nemohou koupit lidé, kteří strávili více než rok ve vězení, uprchlíci před spravedlností, uživatelé drog nebo narkotik. Lidé starší 18 let si mohou koupit pušku a brokovnici, osoba starší 21 let i ruční zbraň. Na rozdíl od Spojených států se Čech nemůže stát majitelem zbraně ze dne na den. Musí dosáhnout plnoletosti a musí se podrobit prohlídce u praktického lékaře. Nesmí mít záznam v rejstříku trestů a musí také vykonat odbornou zkoušku, aby doložil, že umí zbraně ovládat. Vše trvá řádově týdny.

1. AGRESIVITA, AGRESE A OSTATNÍ POJMY

Agresivita je součástí lidské přirozenosti. V nejširším slova smyslu je pojímána jako sklon k agresivnímu chování. Většinou souvisí s vnitřní nepohodou, s rozpory mezi prožíváním a jednáním. Agresivní chování je do jisté míry funkcí obecnější tendence – agresivity. Konkrétní projevy agresivity mohou nabývat podoby dílčích relativně izolovaných tendencí chovat se agresivně nebo se shlukovat do složitějších celků fungujících v obraze komplexnějšího kriminálního chování.

Agrese zahrnuje velkou škálu projevů. Většinou je chápána jako forma chování, jehož cílem je záměrně někoho poškodit nebo mu ublížit. Cílem agrese může být jiná osoba, předměty či zvířata. Jedinec také může agresi použít proti sobě. Kromě fyzického ublížení lze za agresi považovat také psychická a emocionální zranění, jako jsou např. zastrašování, zostouzení, vyhrožování apod. Z psychologického hlediska je agrese chápána jako vrozená vlastnost či reaktivní připravenost, jež je člověku vlastní, sloužící k adaptaci, udržení života, např. získání obživy, sebeprosazení či obraně. Zahrnuje emoční stavy a vnitřní impulzy k jednání, jako např. zlost, vztek, zuřivost, nepřátelství, pohrdání.

V podobném smyslu jako slovo agrese se užívá slovo **násilí**, které vyjadřuje spíše způsob, jakým se agrese uskutečňuje. Násilí je někdy z agrese vyčleňováno jako samostatná subkategorie a je definováno jako záměrný pokus fyzicky někomu ublížit. Agrese představuje motivační zdroj násilí, kdežto násilí může být jen jedním z projevů agrese v chování.

R. Montau (1996) rozeznává 5 motivací pro vznik agrese s následným násilím:

1. Napětí, jež je vyvoláno frustrací, narůstáním nezvládnutelného stresu.
2. Násilí, jež je výrazem nevole, protestu. Motivace něčeho dosáhnout v důsledku nezájmu rodičů, společnosti či hrubého zacházení.
3. Agrese, coby prostředek k získání sebevědomí, sebeúcty, hrdosti, coby jediná možnost osvědčit se, projevit odvalu a potlačit zbabělost, slabost.
4. Agrese coby motiv sociálního zařazení a reputace ve skupině.

5. Agrese ve své interaktivní funkci něčeho aktivně dosáhnout, přesvědčit se tím o vlivu a účinku vlastního chování.

Hněv je silný emocionální stav, který často agresi doprovází. Není však nezbytnou podmínkou agrese. Člověk může být agresivní impulzivně bez vědomí stavu nahněvanosti. Nahněvaný člověk se také nemusí nutně chovat agresivně. S agresivitou jako náchylností k agresi je hněv spojen jen nepřímo, může, ale také nemusí být její součástí. S agresí bývá někdy spojován spíše afekt zlosti či vzteku, které se od hněvu významově odlišují. Afekt vzteku vzniká náhle, je těžko ovladatelný a tendence k násilí jsou u něj extrémně patrné. Hněv nemá takovou intenzitu a jeho zdroje mohou být odlišné – rozhořčený jedinec může pociťovat spravedlivý hněv, ale nikoliv zlost nebo vztek.

Hostilita je vymezována jako negativní postoj k jedinci nebo k více lidem. Hodnotí lidi kriticky a negativně. Dává tak najevo svůj negativní vztah k nim.

1.1. DRUHY AGRESE

Agresi můžeme rozdělit na fyzickou a verbální, na aktivní a pasivní a na přímou a nepřímou – kombinací nám vznikne celkem 8 druhů agrese. Zpravidla ale agresivní projevy fungují v komplexu.

8 druhů agrese:

fyzická aktivní přímá (např. bití)

fyzická aktivní nepřímá (např. najmutí jiné osoby)

fyzická pasivní přímá (fyzické bránění někomu v dosahování jeho cílů)

fyzická pasivní nepřímá (např. odmítnout splnit požadavky)

verbální aktivní přímá (někoho urážet nebo znevažovat)

verbální aktivní nepřímá (např. rozšiřování pomluv)

verbální pasivní přímá (např. odmítnout s někým mluvit, odpovídat na otázky)

verbální pasivní nepřímá (např. nezastat se někoho)

1.2. AGRESIVITA U DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH

Dětská agresivita je problém celosvětový. Agresivita souvisí s vnitřní energií dítěte, která je nezbytná pro jeho vývoj. Dítě si často nemůže pomoci jiným způsobem, nedostává-li se mu podnětů či pozornosti. Během dětského vývoje se setkáváme s klasickými agresivními fázemi, jako je např. trucovitost. Toto chování je během dětského vývoje zřejmě proto nutné a smysluplné, poněvadž dítě takto naráží na hranice svého sociálního prostředí, což mu umožňuje příslušnou orientaci a nakonec humanisticky založené dospělé jednání. Malé děti jsou napodobující bytosti a my dospělí jsme jejich vzory.

Děti nejsou často schopny odhadnout dopad svého jednání na ostatní. Až do svých pěti let si děti myslí, že smrt se dá zvrátit. Nezvratný charakter smrti děti vnímají teprve kolem 7 až 8 let.

Agresivita u dětí a mladistvých za posledních několik let výrazně stoupla. K násilí dochází všude - v rodině, ve škole i mezi kamarády. Násilí začíná už urážlivými poznámkami. Slabší oběti se pak stávají terčem stále agresivnějších útoků. Trestně stíhaných mladistvých v roce 1998 bylo 153% proti roku 1995 a 164 % proti roku 1994. Charakter trestné činnosti dětí a mladistvých se přesunuje do oblasti násilné.

Asi 5% všech problémů, se kterými se děti v roce 1995 na Linku bezpečí obrátily, tvořily případy tělesného a psychického týrání v rodině, pohlavního zneužívání či šikanování, což představuje několik desítek až sto případů měsíčně.

Adolescent často obrací svou agresivitu proti sobě (patří sem např. i poruchy výživy, zejména u dívek).

Na druhé straně jsou však dnes právě děti a mladiství nejvíce ohrožení násilím ze strany svých stejně starých či o něco starších vrstevníků. Neexistuje snad jediný mladý člověk, kterého by už jednou někdo neohrožoval. Spirála násilí dosáhla dnes ve školách takových rozměrů, že se mu jednotlivý žák ani nemůže vyhnout. Ani zbraně už nejsou ve školách výjimkou. Násilí a agresivita existovaly odjakživa, právě mezi mládeží. K mládeži a k dospívání patří odedávna také překračování hranic, měření sil, a někdy prostě i boxerský úder a rvačka. Většinou jsou to muži či mužská mládež, která se sdružuje do part, aby společně pořádala rituální lovy doprovázené patřičnou dávkou nervového vzrušení – ať už na

fotbalovém hřišti, v konferenčním sále nebo při lovu pro zábavu v přírodě. Podobné rysy a podobná pravidla najdeme např. i v bandách mladistvých. Jejich členové mají rozdělené role, pevné postavení, rituály a vychloubačné chování. Nenávidějí všechno, co nepatří k nim a je proti nim – a proti tomu bojují. V nutném případě násilím.

Chlapci jsou mnohem častěji iniciátory trestných činů než dívky. Přesto, ale i agresivita dívek narůstá. Lze u nich pozorovat výrazný vzestup slovní agresivity vůči rodičům. Posléze k ní ve zvýšené míře přistupují i agresivní protispolečenské činy.

Dětští agresori se v posledních ročnících základní školy často zhoršují v prospěchu, stávají se členy pochybných part a v dospělosti mají mnohem více konfliktů se zákonem než ostatní děti.

1.3. MOŽNÉ PŘÍČINY AGRESE

Badatelé se shodují v tom, že sklon k agresivnímu jednání se vytváří v předškolním věku, podle některých autorů již v prvních letech života. Nejvíce patrně dítě poškodí nedostatek vřelého zájmu, citový chlad, ponižování, lhostejnost až nepřátelství, prudké výbuchy negativních citů nebo dokonce nenávisť. K tomu často přistupuje fyzické i psychické násilí. Agresivní sklony se u člověka utvářejí – na základě instinktivní výbavy – v prvních letech života. Řada vlivných psychologů tvrdí, že agrese je naučená, to znamená, že si ji osvojíme na základě zkušenosti. Agresivnímu jednání se podle těchto badatelů učíme na základě vlastní zkušenosti nebo zprostředkovaně, na základě toho, co vidíme kolem sebe, např. na obrazovce, kde agrese bývá odměňována a oslavována. Zvláště účinnou „školou“ agrese bývá, když je dítě krutě trestáno nebo i bezdůvodně týráno. Z dítěte se stává vysoce agresivní člověk postupně, a to tak, že si pamatuje ty způsoby svého vlastního jednání, které vedou k úspěchu. Z úspěšných způsobů jednání si vytváří jakousi zásobárnu malých „scénářů“ pro různé situace. Když dopustíme, aby mělo dítě úspěch se svým agresivním jednáním, vytvoří si mnoho agresivních scénářů. Další agresivní scénáře si vytváří podle toho, co vidí kolem sebe, hlavně v rodině, ale také ve školce, a samozřejmě

na obrazovce, zvláště když před ní tráví několik hodin denně. Svoje scénáře si dítě stále procvičuje, když se podle nich řídí v praktickém životě a když je používá ve fantazii a ve hře. Ze scénářů, které používá, si dítě postupně odvozuje zásady, podle kterých se řídí v nové situaci. Tak dospívá k názorům, postojům a hodnotám, které nakonec řídí jeho jednání. Celý proces vytváření scénářů, zásad, postojů a hodnot je v rozhodující míře ovlivňován tím, jak jednají lidé, v nichž má dítě svůj vzor, s nimiž se identifikuje, ztotožňuje. Jsou to především rodiče, do jisté míry ovšem také postavy z televizní obrazovky, s nimiž bohužel tráví někdy víc času než s rodiči. Klíčovým mechanismem, který se při tom uplatňuje je identifikace s agresorem.

Na zločinnosti mladistvých se podílejí vlivy biologické i vlivy prostředí. Příčin agresivity je mnoho, nejčastěji se však uvádí frustrace. Frustrace je chápána jako překážka zabraňující člověku dosáhnout nějakého cíle. Agrese vzniká při přerušení komunikace (při frustraci potřeby lásky, uznání, přátelství atp.). Frustrace vyvolá negativní emoci, nejčastěji hněv, jenž vede k agresivnímu jednání s cílem překonat frustraci. Samotný akt agrese může vyvolat další negativní emoci – úzkost, která se může stát zdrojem další agrese.

Špatné intelektové funkce přispívají k frustraci a zvyšují excitaci i v normálních podmínkách řešení úkolu. Dítě s nedostatečnou intelektovou výbavou se s těmito podmínkami setkává ve škole. Na frustraci, která je vyvolaná školou, může reagovat agresí, neboť intelektový deficit způsobí, že dítě nenajde vhodnější odpověď, než je agrese. Agresivita ruší možnost dobrých vztahů s učiteli a spolužáky, a tím znemožňuje využít příležitost k intelektovému růstu. Výsledkem je špatný výkon ve škole, který zpětnovazebně posiluje nízkou úroveň intelektových funkcí.

Násilné jednání odráží také situaci v rodině a vliv na ně má i sledování agresivních filmů. Agrese totiž může být osvojena učením, a to přímou zkušeností nebo pozorováním jiných lidí (modelů), tj. zástupným učením. Modely mohou být rodinní příslušníci, lidé známí z nejbližšího okruhu a symbolické modely z masmédií.

Trest má na agresi většinou malý tlumící účinek. Naopak – dítě chápe trestající model jako úspěšný v dosažení svého cíle, což paradoxně posiluje agresivní chování dítěte. Ve výzkumech se ukazuje, že děti fyzicky trestané se mezi sebou více bijí. Bité děti často bijí i šikanují jiné děti. Agresivita vůči ostatním může být jedním z příznaků fyzického týrání dítěte.

Některé rodiny pěstují atmosféru konfliktů, křiku, ran a strachu a dítě se v nich učí násilí jako běžnému jazyku. Vždycky totiž hrozí, že se dítě, které je donuceno násilím potlačovat své násilí, projevuje samo stále násilněji. A až se později stane rodičem, bude svou zlost dávat najevo tak, že bude stejně násilným způsobem potlačovat zlost svého dítěte. Také proto z mnoha bitých dětí vyrostou rodiče, kteří zase bijí své děti. Je to pro ně norma chování. Nikoliv ze všech. U některých naopak vyvolává napřažená ruka panický strach. V určitých případech pomáhá překonat strádání citová opora citlivého ochránce – např. druhá osoba manželského páru. Fyzické násilí páchané na dětech v rodinách vede k jejich pozdějšímu útočnému chování samo o sobě, tedy bez ohledu na vlivy další. Následky násilí, jemuž jsou děti ve vlastních rodinách vystaveny, jsou u různých dětí odlišné a nadto jsou odlišné v různých generacích téže rodiny.

Při hledání příčin agresivity se setkáváme i s představou „nadměrných potřeb“. Vytváří je často nadměrně pečující (hyperprotektivní) výchova. Při přehnané péči, bez apelu na vlastní iniciativu dochází u dětí k tomu, že si nevypěstují dost silnou vůli. Nejsou potom schopny vyvinout potřebné úsilí a mít trpělivost při překonávání překážek a při navazování vztahů. Zůstávají v závislém vztahu na někom z rodiny, později na jiné autoritě (nebo objektu). Z neuspokojení nadměrných potřeb také vyplývá neklid, agrese nebo autoagrese.

Školní psychologové spatřují jeden z nejčastějších důvodů násilí v tom, že mnohé rodiny nejsou pro své děti oporou. Jelikož rodiče mají příliš málo času, dětem často chybí představa, co je správné a co není. Mnohé děti jsou ve volném čase ponechány samy sobě. A tak se snaží upoutat pozornost ostatních násilím.

Existuje mnoho faktorů, které na dítě působí a ovlivňují jeho chování. Je zřejmé, že vyrůstání v domácnosti, kde je běžné násilí, poškozuje vývoj dítěte. Starší děti vyrůstající v atmosféře násilí v rodině často reagují agresivně. Chlapci, kteří v atmosféře násilí vyrůstali, snadněji podléhají emocím spojeným se zlostnými hádkami než jejich vrstevníci a častěji se do takových hádek zapojují. Tato tendence často přetrvává až do dospělosti a v podobě násilí a zneužívání se odráží v jejich dospělých vztazích. Faktory prostředí, které se často na vzniku špatného chování podílejí, zahrnují narušený rodinný život, špatnou péči rodičů, sociálně ekonomické těžkosti a tělesné či sexuální zneužívání.

Kde je ohrožována sociální kontrola chování dětí, jako je tomu např. v rozvrácených rodinách a v rodinách s větším počtem dětí, tam je větší pravděpodobnost výskytu delikvence. Stejně tak lze uvažovat o velikosti školy – čím větší škola, tím je obtížnější supervize, tím méně se děti zapojují do školních aktivit a tím větší je riziko výskytu delikvence. Jedinec reaguje agresí na aktuální situaci, kterou může být špatný školní prospěch, odmítání vrstevníky či jinými blízkými osobami.

Agresivní chování může být podmíněno i biologicky : vliv dědičnosti, chromozomální poruchy, vliv některých hormonů (např. testosteron), neurofyziologické mechanismy (limbický systém, cerebrální kortex), vliv neurotransmiterů (acetylcholin, noradrenalin), vliv alkoholu a drog .

1.4. ŠIKANA VE ŠKOLE

Šikana je komplexní problém pedagogický, psychologický, sociologický a především mravní.

Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování. Šikana je zvláštní případ agrese. Je to vnitrodruhová agrese – agrese mezi příslušníky stejného druhu – agrese mezi lidmi. Žádná třída, žádná škola není proti šikaně imunní. Šikana je od případu k případu různě závažná. Existuje plynulý přechod mezi nevinným

škádlením a surovým posměchem, mezi trochu hrubší legrací a vážnou brutalitou. Šikana, a to i velmi závažná, většinou zůstává před dospělými dlouho utajena. Často se na ni vůbec nepřijde, proto je přesnější zmapování šikanování na školách velmi obtížné.

Podle výsledků studií (prováděných mezinárodně uznávanou standardní metodou – anonymním dotazníkem norského profesora Dana Olweuse) s věkem ubývá obětí, neubývá však agresorů, protože starší děti často šikanují mladší. Obětí i agresorů nacházíme podstatně více mezi chlapci.

Většina šikany se odehrává ve škole o přestávkách, v šatnách, na WC nebo na dalších místech, kde jsou děti bez dozoru. Lze předpokládat, že šikany přibývá stejně jako jiné agrese. Olweus šikanu definoval jako opakovanou agresi jedince nebo skupiny agresorů proti jedinci nebo malé skupině obětí. Mezi obvyklé, všední projevy šikany patří fackování, kopání, ničení věcí, lití vody do aktovky, rozšlapání svačiny, hrubé nadávky atd. Šikanování je vlastně zneužívání síly nebo pravomoci.

Britská definice šikany: Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká v místnosti apod. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Pro šikanující děti je typická touha dominovat, ovládat druhé, bezohledně se prosazovat.

Za šikanu se považuje záměrné a nevyprovokované užití síly jedním dítětem nebo jejich skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest nebo tíseň jinému dítěti. Do rámce šikany spadá bití, tahání obětí, rozšiřování pomluv, provokování, ohrožování, vydírání a oloupení.

Šikanování žáka jeho spolužáky není ničím novým. V současné době však již není pouhou záležitostí věkového období puberty a adolescence, ale posunuje se povážlivě i do období mladšího školního věku a přibývá v něm bezohlednosti a brutality. Statistiky ukazují, že každý pátý žák na našich školách se s šikanou již v nějaké podobě setkal.

Je obtížné šikanu řešit, neboť jejím důsledkem je patologie sociálních vztahů mezi žáky. Léčení pak vyžaduje znalost specifických diagnostických postupů a metod nápravy. Šikanování je nebezpečně rozbujeleou sociální nemocí ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivce, skupin, včetně rodiny a společnosti vůbec. Lehčí formy a počáteční stadia šikanování zasahují ale velkou část školní populace.

Významné znaky šikanování: záměrnost, opakování (není podmínkou), naprostá asymetrie sil, kdy mocnější zneužívá slabšího, a samoúčelnost agrese.

Pět stadií šikanování:

1. stadium: ostrakismus - jde o mírné, převážně psychické formy násilí. Ostatní daného žáka odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, atd.

2. stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

3. stadium: klíčový moment – vytvoření jádra: často se utvoří skupinka agresorů – „úderné jádro“

4. stadium: většina přijímá normy agresorů - v případě, že není ve skupině silná pozitivní podskupina, činnost jádra agresorů může bez odporu pokračovat

5. stadium: totalita, neboli dokonalá šikana - normy agresorů jsou přijaty nebo respektovány všemi, popř. téměř všemi členy skupiny, a dojde k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadia vykořisťování. Rozdělení žáků na otrokáře a otroky. Opakované násilí. Všichni členové skupiny – včetně týraných a tyranizovaných žáků – přijímají normy šikanování za své nebo je zcela respektují.

1.4.1. CHARAKTERISTIKA AGRESORA A TYPY AGRESORŮ

Iniciátoři a aktivní účastníci šikanování se od ostatních zásadně neliší. V drtivé většině to nejsou nemocní sadističtí psychopati. Jsou ale mimořádně egoističtí a egocentričtí. Agrese a krutost, která je v nějaké míře v každém člověku, proto nemá větší zábrany k bujení. Nejde tedy o problém psychopatologie, ale o problém duchovního rozměru člověka a jeho morálky.

Typickým rysem násilníka je snaha dominovat a ovládat okolí. Šikanující děti jsou tělesně zdatné a vyznávají otevřeně kladný vztah k projevům agrese. Otevřené násilí považují za přirozený prostředek k uspokojení silné potřeby dominovat. Častěji než u jiných dětí se u nich vyskytují poruchy spojené s tzv. hyperaktivitou a poruchou pozornosti. U rodin šikanujících dětí se častěji než u jiných setkáváme s přítomností tělesného násilí.

Charakteristika násilníka: tělesně zdatný, motoricky obratný, sebevědomý, nebo naopak vnitřně nejistý, touží dominovat, toleruje a přijímá tělesné násilí jako legitimní nástroj prosazování, snížená schopnost empatie, vznětlivý, impulzivní; citově chladná výchova založená na trestání; agresivní, výrazně se prosazující rodič, tolerující a používající tělesné násilí; nižší socioekonomický status rodiny.

Na základě rozlišení emocionálně reaktivní a instrumentální agrese lze popsat dva typy agresorů:

Emocionálně reaktivní typ násilníka: do této kategorie náleží většina agresorů, je pro ně charakteristická prchlivost, snadná vznětlivost či výbušnost, a rychlý přechod k impulzivní reakci při poměrně slabém vnějším nebo vnitřním podnětu. Nechají se snadno vyprovokovat. Do uvedeného typu náleží i lidé s vysokou mírnou dráždivostí a náchylností k emocionálním reakcím. Dráždivost (iritabilita) je chápána jako stabilní tendence reagovat útočně i na velmi slabé podněty.

Instrumentální typ násilníka: Je pro ně charakteristické, že agresi uplatňují tehdy, chtějí-li vědomě uspokojit svoje potřeby, dosáhnout nějakého cíle. Jedním z představitelů tohoto typu je tyran ve skupině, jedinec, který si v kolektivu vybere oběť a šikanuje ji. Tyrani jsou sebejistí, agresi iniciují sami při absenci provokujících situačních faktorů, jednají chladně, záměrně, agresivní scény si sami aranžují a oběti si sami vybírají. Šikanující jedinci nedávají najevo žádné emoce. Jejich cílem je ublížit oběti, a tak jednají spíše takticky a promyšleně.

1.4.2. OBĚTI NÁSILÍ A ŠIKANY

Škody, které šikanování působí jsou velice závažné a rozsáhlé. Následky jsou krátkodobé i dlouhodobé.

Násilí vyvolává trauma, zraňující zážitek, který ovlivňuje vztah člověka k sobě samému, k jiným a ke světu. Je u nich destruována důvěra v okolní svět a zejména v jeho bezpečí. U obětí se objevuje opovržení autonomií, stud či pocity viny (děti jsou zvláště náchylné k pocitu viny). U obětí se objevují kompenzace traumatu v podobě psychického znečitlivění, emocionálního stažení se, omezení všech forem sociálního kontaktu. Oběti se ocitají ve stavu bezmocnosti. Šikanování působí dětem tu nejobrovitější bolest. U pokročilých stadií šikan je ohrožen i život obětí. Děti, jež se stanou terčem tohoto zla, utíkají z domova, přestávají si hrát, jsou vyděšené, nezúčastněné a nešťastné. Mnohé z nich se již pokusily i o sebevraždu. Trpěly s nimi i rodiny, zhoršily se ve škole a jejich život poznamenal pocit marnosti.

Oběti šikany postrádají sebedůvěru, mají nižší sebeúctu, mají méně blízkých přátel, porušena bývá jejich schopnost soustředění. V dospělosti jsou oběti šikany náchylnější ke stavům úzkosti, deprese a osamělosti.

Bolest psychická na rozdíl od tělesné bolesti přetrvává dlouho po ublížení. Ve velké většině případů má za následek trvalé pocity méněcennosti, stavy úzkosti, pocity nedostatečnosti a nedostatek sebedůvěry. Svoji nejistotu může nevhodně kompenzovat i agresivním napadáním fyzicky slabších vrstevníků, tak jak to vidíme v případech šikany. Jinou reakcí je, že se uzavře do sebe, přestává komunikovat s okolím.

Psychologická viktimologie je věda o tom, proč se někteří lidé stávají obětí agrese, jak jsou touto agresí i vším, co po ní následuje, psychicky poškozeni, tedy reakcemi okolí, vyšetřováním, publicitou.

2. DEFINICE ZBRANĚ

Zbraň je nástroj používaný k zabíjení, zraňování či poškozování. Zbraně patří mezi nejstarší lidské nástroje, které byly vynalezeny. Postupem času se zbraně z primitivních nástrojů určených k zabíjení vyvinuly v sofistikované stroje, přičemž jejich současnou definici je třeba rozšířit i o zbraně, jejichž účelem je snižovat bojeschopnost nepřítele. To v moderním věku nemusí nutně znamenat zabíjení nebo zastrasování.

V nejširším slova smyslu můžeme zbraní označit každou věc, kterou lze použít k útoku na zvíře nebo jiného člověka (za předpokladu, že to zvyšuje úspěšnost nebo účinek útoku).

Dělení zbraní:

1. Ruční zbraně:

- Bodné a sečné zbraně – nože, kudly, mačeta, atd.
- Ruční granáty, granátometry
- Palné zbraně (střelné zbraně) a automatické palné zbraně
- Raketové palné zbraně

2. Ostatní konvenční bojové prostředky: např.: pozemní a námořní miny, děla, dělostřelecké rakety, bojová vozidla, vojenská letadla a plavidla, letecké pumy,....

3. Bezpilotní nosiče zbraní: střely s plochou dráhou letu, balistické rakety

4. Zbraně hromadného ničení:

- biologické zbraně
- jaderné zbraně
- chemické zbraně

V trestním právu se zbraní rozumí cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. Může to být např. i pes nebo motorové vozidlo. Bylo judikováno, že zbraní může být např. i tužka. Některé trestné činy jsou posuzovány přísněji, jsou-li spáchány se zbraní (útok na veřejného činitele, porušování domovní svobody, vydírání,...). Jinde v českém právním řádu není obecná definice zbraně obsažena.

Cíl bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je uskutečnění první pilotní studie v ČR na toto téma. Podobná studie byla provedena v roce 1996 na Slovensku Občanským sdružením Pomoc ohroženým dětem - Centrum Nádej. Byla to studie životního stylu dětí a mládeže v Bratislavě (lokalita Petržalka), které se zúčastnilo 667 respondentů. Výsledky byly velmi překvapující : 6 % dětí uvedlo, že nosí u sebe funkční střelnou zbraň. Při velikosti výzkumného vzorku to znamenalo 40 zbraní v rukách dětí a mladých lidí.

Ve studii se chci zaměřit především na to, jestli děti mají nějakou vlastní zbraň a jestli ji nosí s sebou do školy. Chtěla jsem se dozvědět, jak je to s bezpečností dětí na našich školách. Dále také, jestli byly sami děti někdy ohrožovány někým se zbraní.

Pracovní hypotézy

1. PRACOVNÍ HYPOTÉZA

Předpokládám, že nějakou zbraň bude vlastnit okolo 20 % dotazovaných žáků. Tato hypotéza se nemůže opřít o žádnou předešlou studii. Studie provedená na Slovensku uvádí jen střelné zbraně. Já budu započítávat všechny zbraně. Předpokládám tedy, že výsledek bude vyšší než ve slovenské studii. Myslím si, že žák, který bude vlastnit nějakou zbraň, si to nebude nechávat pro sebe, ale spíše se tím rád pochlubí. Musí mít ale samozřejmě jistotu, že za to nebude nijak potrestán (nutná anonymita dotazníků).

2. PRACOVNÍ HYPOTÉZA

Můj druhý předpoklad je, že bude více chlapců, kteří uvedou, že vlastní nějakou zbraň. Tento předpoklad vychází z obecné povědomosti, že chlapci mají blíže k násilí a ke zbraním než dívky. Ale samozřejmě nevyklučuji, že se nenajdou i dívky, které budou mít nějakou zbraň (např. slzný plyn).

3. PRACOVNÍ HYPOTÉZA

Třetí hypotéza se týká typu zbraní, které děti nejčastěji uvedou. Předpokládám, že děti nejčastěji budou vlastnit nůž a dále také slzný plyn. Vzhledem k tomu, že u nás pro školáky nejspíše není tak snadné sehnat střelnou zbraň (také mimo jiné z finančního důvodu), tak si myslím, že ji ze žáků nebude vlastnit nikdo, popř. opravdu jen nějaké výjimky.

METODIKA

Vlastní metodika

Pro tuto studii jsem zvolila jako metodu sběr dat prostřednictvím dotazníkového šetření. Nejdříve jsem tedy zpracovala otázky dotazníku. V úvodu dotazníku je uvedeno k čemu budou výsledky sloužit a je tam také zdůrazněno, že dotazník je anonymní. Dotazník obsahuje celkem 10 otázek, z čehož první dvě jsou identifikační a zbývající se týkají dané problematiky násilí a zbraní. Na většinu otázek se odpovídá ano nebo ne a u většiny jsou dále doplňující podotázky s otevřeným typem odpovědí. Kompletní dotazník se nachází v příloze.

Poté jsem si vybrala 2 základní školy, jednu na sídlišti a druhou v centru Prahy. První školou, kde jsem rozdávala dotazníky, byla ZŠ Jana Wericha v sídlištní lokalitě Praha 6 – Řepy. V této škole se mnou spolupracovala výchovná poradkyně pro 2. stupeň Mgr. Zuzana Folprechtová. Druhou vybranou školou byla ZŠ nám. Jiřího z Lobkovic v Praze 3, kde jsem spolupracovala se statutární zástupkyní ředitelky Ivanou Černoorskou.

Žáci byli nejprve informováni, čeho se dotazníky týkají a k čemu budou sloužit jejich výsledky (že škola dostane až konečné výsledky). Dále jim bylo vysvětleno, jakým způsobem mají dotazníky vyplňovat. Požádala jsem je, aby každý vyplňoval samostatně a pravdivě a že se nikdo nemusí podepisovat. Poté jim byly dotazníky rozdány. Vyplnění dotazníku trvalo každému žákovi zhruba 10 minut.

Po vyplnění všech dotazníků z obou škol následovalo jejich matematicko – statistické zpracování. Všechny výsledky jsou uvedeny procentuálně a jsou prezentovány formou grafů a tabulek.

Charakteristika souboru

Tato studie byla provedena na dvou základních školách v Praze mezi žáky 8. a 9. tříd. Věková kategorie dotazovaných žáků se tedy pohybovala v rozmezí od 13 do 16 let. Celkové množství dotazovaných žáků bylo 229, z nichž bylo 97 dívek a 132 chlapců.

Ze ZŠ Jana Wericha bylo 147 respondentů, z toho 56 žáků 8. tříd a 91 žáků 9. tříd.

V ZŠ nám. Jiřího z Lobkovic odpovídalo 82 respondentů, z toho 42 žáků 8. tříd a 40 žáků 9. tříd.

Následující tabulka popisuje charakteristiku souboru podle tříd a pohlaví, a níže uvedený graf rozložení souboru podle pohlaví.

Tab. č. 1: Celkový počet dotazovaných žáků.

	Počet dívek	Počet chlapců	CELKEM
8.třídy	40	58	98 (42,8 %)
9.třídy	57	74	131 (57,2 %)
CELKEM	97 (42,4 %)	132 (57,6 %)	229 (100 %)

Graf č. 1: Rozložení respondentů podle pohlaví.



VÝSLEDKY

DĚTI, KTERÉ VIDĚLY NĚKDY JAKOUKOLIV ZBRAŇ

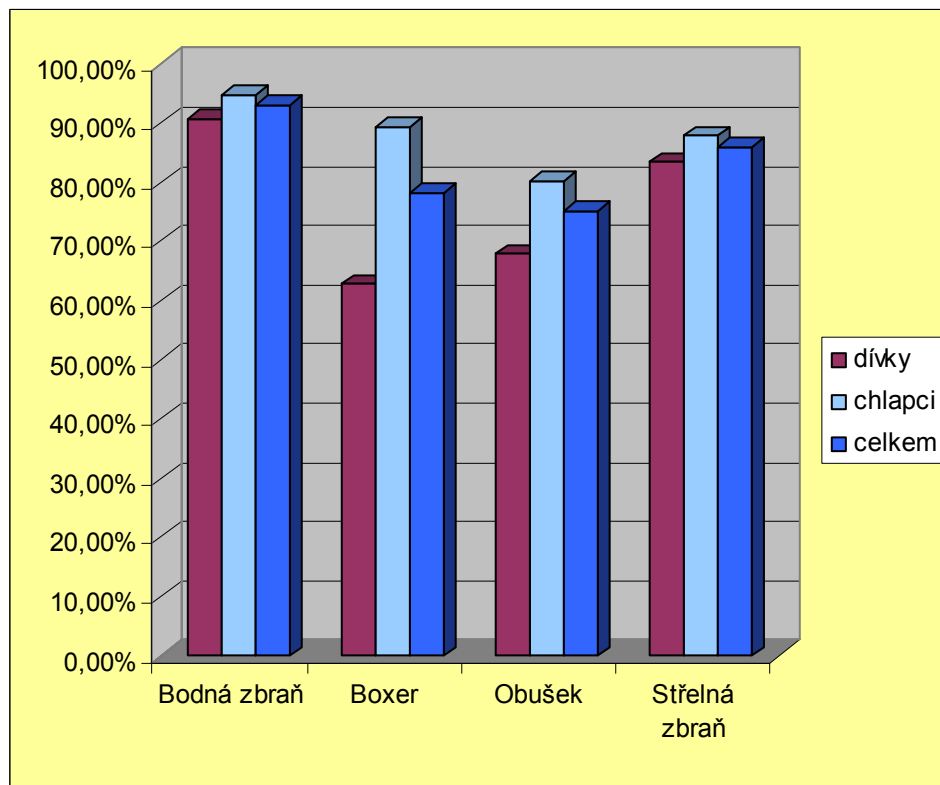
Nějakou zbraň viděla ve svém životě většina dětí (97,8 %), i když o něco více chlapců než dívek. Celkem 99,2 % chlapců uvedlo, že někdy viděli nějakou zbraň. Dívky toto uvedly v 95,9 %.

Nejčastější zbraní, kterou děti někdy viděly, je bodná zbraň (tedy zejména nože). U chlapců je hned na druhém místě boxer a u dívek překvapivě střelná zbraň.

Tab. č. 2 : Počet dětí, které uvedly, že někdy viděly zbraň.

	Dívky	Chlapci	CELKEM
Bodná zbraň	90,7 %	94,7 %	93 %
Boxer	62,9 %	89,4 %	78,2 %
Obušek	68 %	80,3 %	75,1 %
Střelná zbraň	83,5 %	87,9 %	86 %
CELKEM	95,9 %	99,2 %	97,8 %

Graf č. 2: Druhy zbraní, které děti viděly.



ZBRANĚ V RODINÁCH DĚTÍ

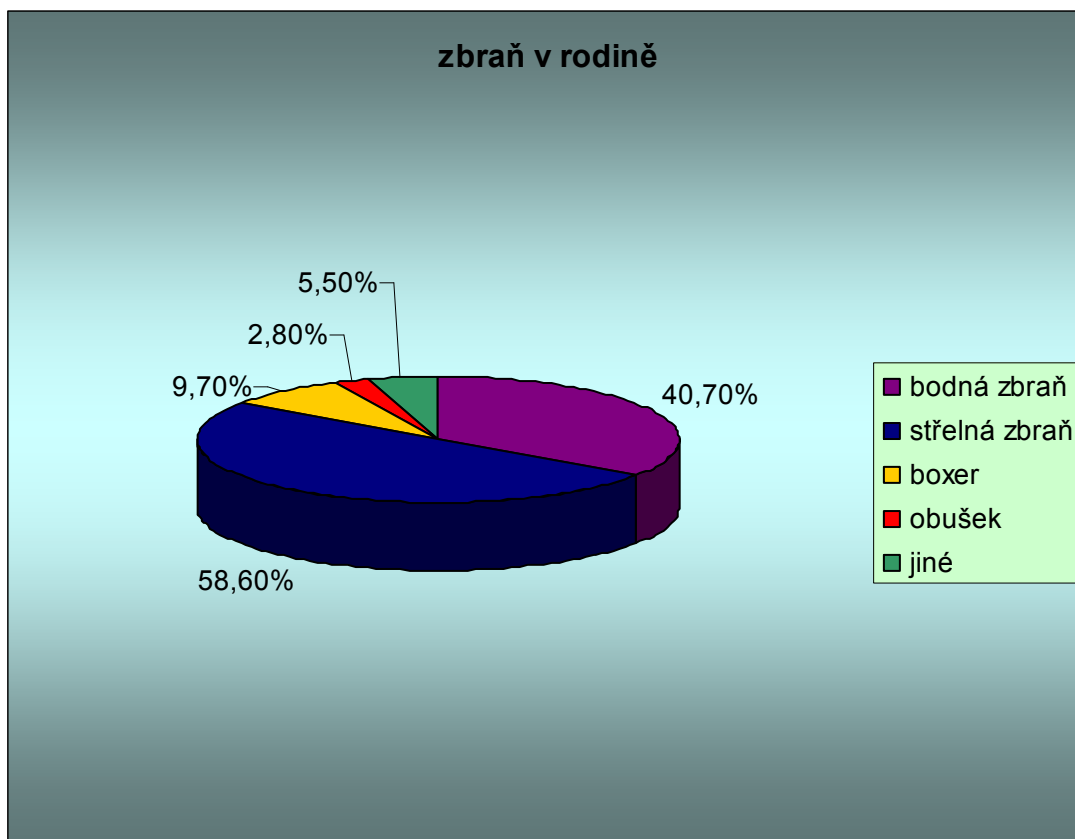
Celkem 63 % žáků uvedlo, že má u nich v rodině někdo zbraň. Nejčastěji se v rodinách dětí vyskytuje střelná zbraň (v 58,6 %) a dále bodná zbraň (40,7 %). V menší míře jsou zastoupeny ostatní zbraně jako boxer (9,7%) a obušek (2,8%).

V 5,5% případech jsou uvedeny další méně časté zbraně jako např.: slzný plyn, kuš, meč a ostrohranná hvězdice.

Tab. č. 3 : Zbraně v rodinách dětí.

	ANO	NE
Dívky	55,7 %	44,3 %
Chlapci	68,9 %	31,1 %
CELKEM	63,3 %	36,7 %

Graf č. 3: Druhy zbraní v rodinách dětí.



Jiné: slzný plyn, kuš, meč, ostrohranná hvězdice

ZBRAŇ U SPOLUŽÁKA VE ŠKOLE A U KAMARÁDA

U svého spolužáka ve škole vidělo zbraň celkem 65,9 % žáků a u svého kamaráda 63,8 % žáků. Chlapci uváděly zbraň u spolužáka i u kamaráda podstatně častěji než dívky (viz. následující tabulka).

Tab. č. 4 : Počet dětí, které viděly zbraň u spolužáka nebo kamaráda.

	<i>Zbraň u spolužáka ve škole</i>	<i>Zbraň u kamaráda</i>
Dívky	56,7 %	51,5 %
Chlapci	72,7 %	72,7 %
CELKEM	65,9 %	63,8 %

DĚTI, KTERÉ BYLY OHROŽOVÁNY ZBRANÍ

Celkem 21 % dětí uvedlo, že byly někdy ohrožovány zbraní. Dívky toto uvedly v 11,3 %, chlapci ve 28 %.

10,5 % dětí celkem uvedlo, že byly ohrožovány zbraní někým přímo ve škole, z tohoto počtu to uvedlo 8,2 % dívek a 12,1 % chlapců.

Tab. č. 5 : Počet žáků, kteří byli ohrožováni zbraní.

	<i>Ohrožování zbraní</i>	<i>Ohrožování zbraní ve škole</i>
Dívky	11,3 %	8,2 %
Chlapci	28 %	12,1 %
CELKEM	21 %	10,5 %

KOLIK DĚTÍ MÁ SVOU VLASTNÍ ZBRAŇ

Celkem 49,8 % dotazovaných dětí uvedlo, že má svoji vlastní zbraň, z toho 35,1 % dívek a 60,6 % chlapců.

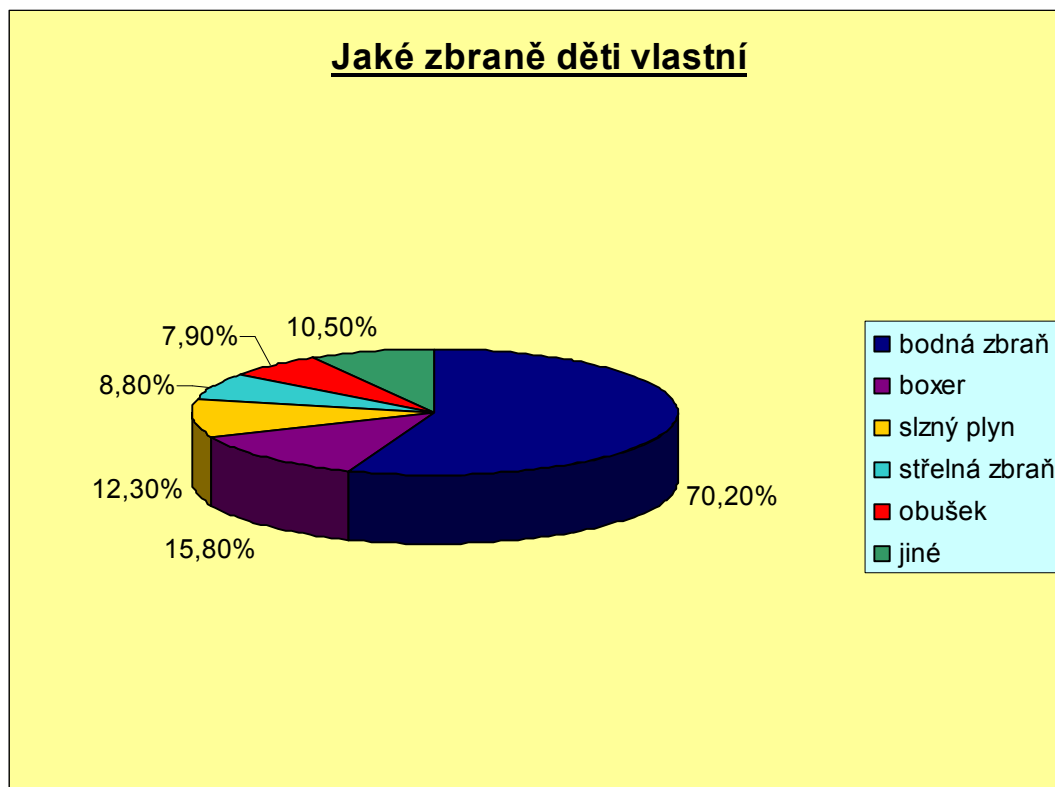
Z tohoto počtu žáků, kteří uvedli, že mají zbraň, ji nosí u sebe v 50,9 % a 27,2 % dětí nosí zbraň s sebou do školy.

Tab. č. 6 : Počet dětí, které mají vlastní zbraň.

	<i>Mají svou zbraň</i>	<i>Nosí zbraň u sebe</i>	<i>Nosí zbraň do školy</i>
Dívky	35,1 %	47,1 %	20,6 %
Chlapci	60,6 %	52,5 %	30 %
CELKEM	49,8 %	50,9 %	27,2 %

Nejčastěji děti uváděly, že mají bodnou zbraň (70,2 %), dále boxer (15,8 %) a slzný plyn (12,3 %). 8,8 % žáků uvedlo, že vlastní střelnou zbraň. Téměř 8 % žáků vlastní obušek a v 10,5 % případech mají další zbraně, např.: ostrohranná hvězdice, paralyzér, elektrická pistole na kuličky, nunčaky a meč.

Graf č. 4: Jaké zbraně děti vlastní.



Jiné: ostrohranná hvězdice, paralyzér, elektrická pistole na kuličky, nunčaky, meč.

NÁZOR ŠKOLÁKŮ NA BEZPEČNOSTNÍ RÁMY

Názor žáků na zavedení ráků pro detekci kovu do škol je značně nejednotný. 30,1 % dětí si myslí, že by se možná tyto ráky měly do škol zavést, ale že u nich ve škole to potřeba není.

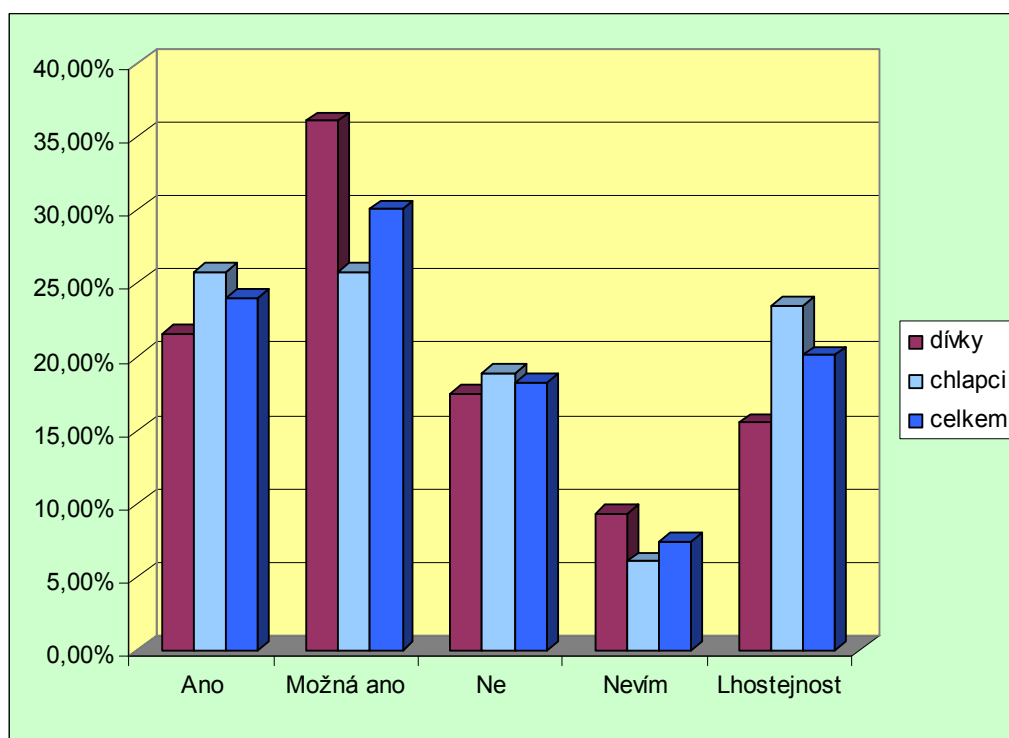
24 % žáků si myslí, že by jejich zavedení bylo vhodné. 18,3 % dětí si myslí, že tyto ráky nejsou vůbec potřeba. 7,4 % žáků na to nemají žádný názor a 20,1 % žáků je to lhostejné.

Výsledky přehledně popisuje a zobrazuje následující tabulka a graf.

Tab. č. 7 : Názor školáků na zavedení bezpečnostních ráků do škol.

	Dívky	Chlapci	CELKEM
1. Ano. Myslím, že by to bylo vhodné.	21,6 %	25,8 %	24 %
2. Na naší škole to potřeba není, ale na jiných školách v ČR možná ano.	36,1 %	25,8 %	30,1 %
3. Ne. Není potřeba je zavádět na žádné škole v ČR	17,5 %	18,9 %	18,3 %
4. Nevím. Nemám žádný názor	9,3 %	6,1 %	7,4 %
5. Je mi to jedno.	15,5 %	23,5 %	20,1 %

Graf č. 5: Názor školáků na zavedení bezpečnostních rámců do škol.



ROZDÍLY VE VÝSLEDČÍCH MEZI OBĚMA ŠKOLAMI

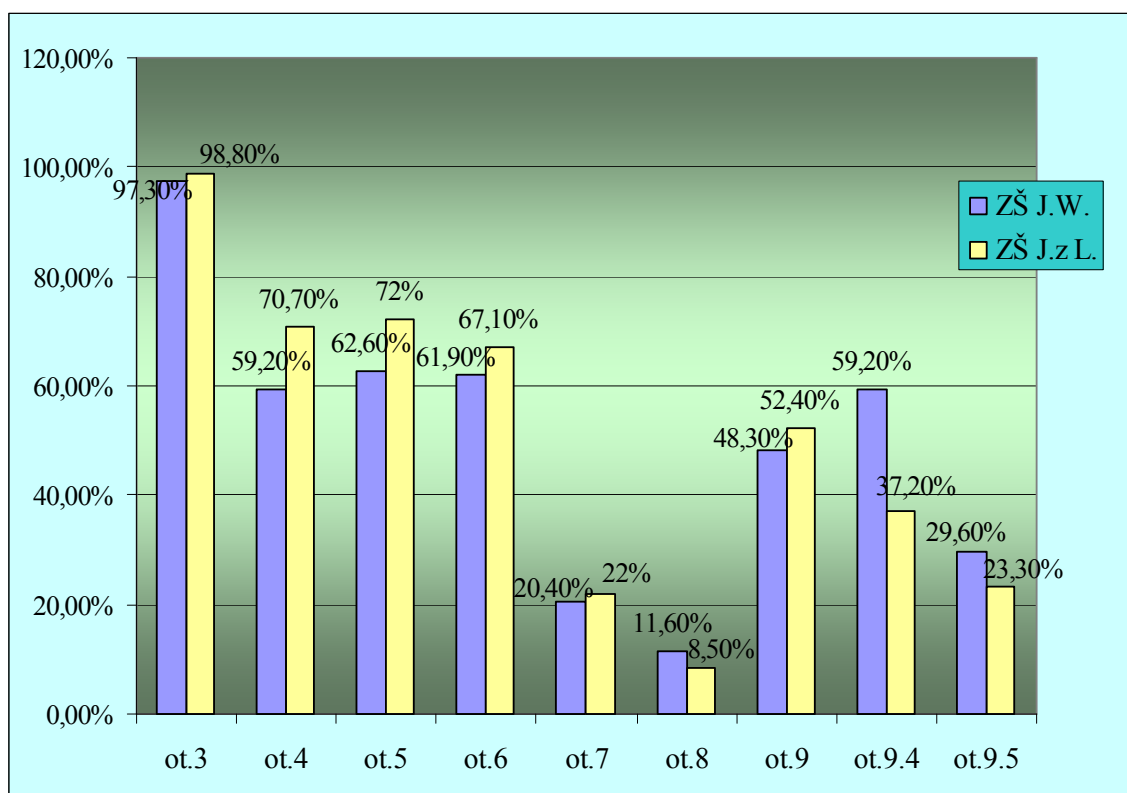
Nejmenší rozdíly ve výsledcích jsou u otázky číslo 3 (Viděl/a jsi někdy opravdovou zbraň?) a u otázky číslo 7 (Ohrožoval Tě někdy někdo zbraní?).

Největší rozdíl je u otázky číslo 9.4. (Nosíš zbraň u sebe?), kdy kladné odpovědi výrazně převyšují u ZŠ Jana Wericha.

U otázky číslo 4 (Má jakoukoliv zbraň někdo z Tvé rodiny?), 5 (Viděl/a jsi někdy jakoukoliv zbraň ve škole u svého spolužáka?), 6 (Viděl/a jsi někdy jakoukoliv zbraň u svého kamaráda?) a 9 (Máš Ty svou vlastní zbraň?) jsou častější kladné odpovědi u ŽŠ nám. J.z Lobkovic.

Přesné rozdíly v odpovědích znázorňuje následující graf.

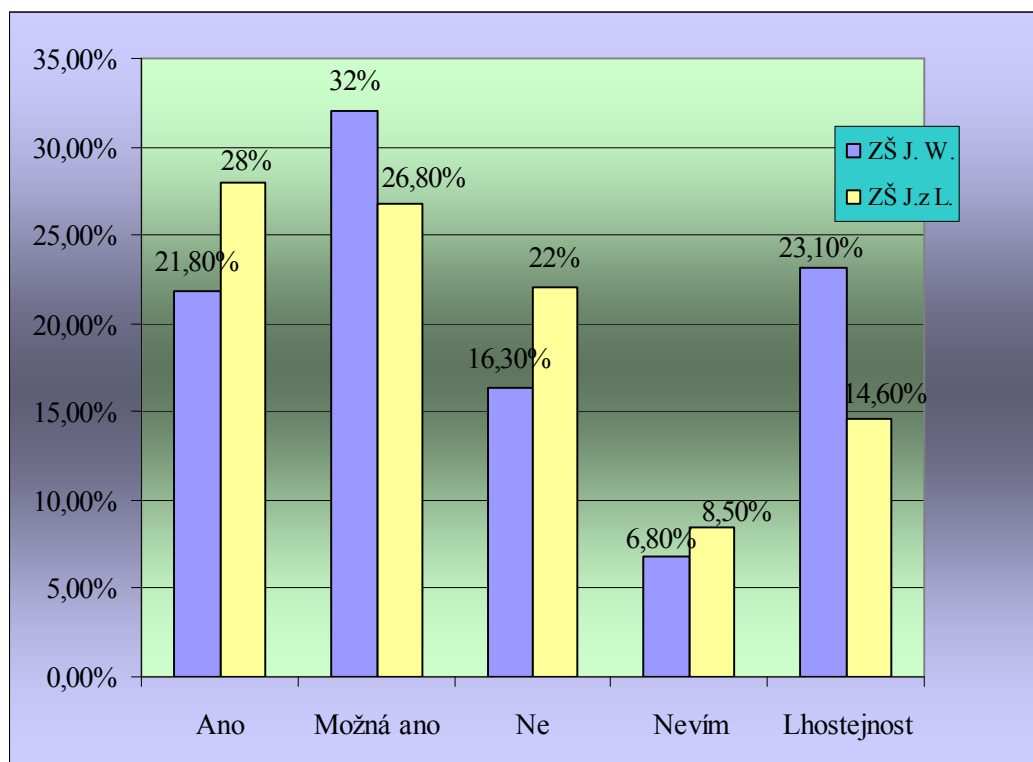
Graf č. 6: Rozdíly v odpovědích mezi oběma školami. (kladné odpovědi v %)



Legenda: ZŠ J.W.= ZŠ Jana Wericha
ZŠ J.z L.= ZŠ nám. Jiřího z Lobkovic

Rozdíly jsou i v odpovědích žáků na otázku číslo 10. Tato otázka se ptá na názor žáků na zavedení bezpečnostních rámců do škol. Na výběr je pět možností, z nichž jen jednu žák označil. Největší rozdíl je u poslední možnosti, a tou je lhostejnost. V ZŠ J. Wericha tuto možnost označilo o 8 % více žáků než na ZŠ nám. J.z Lobkovic. Přesné srovnání v odpovědích znázorňuje následující graf.

Graf č. 7: Srovnání odpovědí mezi oběma školami u otázky číslo 10.



Legenda: ZŠ J.W:= ZŠ Jana Wericha
ZŠ J.z L.= ZŠ nám. Jiřího z Lobkovic

DISKUSE

1. PRACOVNÍ HYPOTÉZA

Tato hypotéza se nemohla opřít o žádnou podobnou studii. Přesto můj předpoklad byl, že zbraň bude vlastnit okolo 20 % dotazovaných žáků. Tato hypotéza se nepotvrdila.

Skoro polovina dětí uvedla, že má svou vlastní zbraň. Z toho jich asi 50 % nosí zbraň u sebe a do školy ji s sebou nosí 27 %. Přes toto poměrně velké množství si pouze 24 % dětí myslí, že by bylo vhodné zavedení detekčních rámu do škol. 30 % dětí si myslí, že na jejich škole detekční rámy potřeba nejsou. Tudíž se zřejmě necítí ve škole ohroženi ze strany svých spolužáků.

10,5 % žáků uvedlo, že byly někdy oni samy nebo některý jejich spolužák ohrožován zbraní přímo ve škole. Vzhledem k tomu, že velikost studovaného vzorku nebyla až tak velká (229 žáků) mi přijde takovýto počet ohrožovaných žáků vysoký. Častěji uváděli, že byli ohrožováni zbraní, chlapci než dívky.

Samozřejmě musíme vzít v úvahu také to, že šetření bylo provedeno v hlavním městě. Je možné, že kdyby tato studie byla prováděna v menším městě nebo na vesnici, tak by výsledky mohly být trochu odlišné.

Srovnala jsem i výsledky mezi oběma školami. Záměrně jsem si vybrala školu na sídlišti na okraji Prahy a školu přímo v centru. V ZŠ J. Wericha uvedlo 48,3 % žáků, že mají vlastní zbraň. V ZŠ nám. J.z Lobkovic uvedlo, že mají zbraň, 52,4 % žáků. V ZŠ v centru Prahy tak uvedlo o 4 % více žáků, že má svoji zbraň. Ale v ZŠ J.Wericha uvedlo o 7 % více žáků, že nosí zbraň do školy. V této škole také bylo ohrožováno zbraněmi více dětí – uvedlo to o 3 % více dětí než v ZŠ nám. J.z Lobkovic.

2. PRACOVNÍ HYPOTÉZA

Tato hypotéza předpokládala, že bude více chlapců než dívek, kteří uvedou, že mají svou zbraň. Tato hypotéza se potvrdila.

Více než polovina chlapců (60,6%) uvedla, že vlastní nějakou zbraň. Ale ani počet dívek, které toto uvedly, není zanedbatelný – 35,1 %. Z tohoto počtu dívek jich nosí zbraň do školy 20,6 %.

3. PRACOVNÍ HYPOTÉZA

Poslední můj předpoklad se týkal typu zbraní, které budou děti vlastnit nejčastěji. Předpokládala jsem, že děti nejčastěji uvedou, že mají nůž a dále také slzný plyn (zejména dívky). Dále jsem předpokládala, že střelnou zbraň nebude mít nikdo z dětí. Tento předpoklad vycházel z toho, že u nás není tak snadné sehnat střelnou zbraň, zejména také z finančního důvodu. I ta nejlevnější použitá zbraň vyjde na 6 tisíc a nová na 16 tisíc korun. Proto si pistole pořizují spíše lidé nad 25 let. Tato hypotéza se potvrdila z 50 %.

Děti opravdu nejčastěji uváděly, že vlastní bodnou zbraň (až 70 %), tedy zejména nože a tzv. motýlky. Druhou nejčastější uváděnou zbraní byl boxer na ruku (skoro 16 %). Ve 12 % byl uveden slzný plyn a v 8 % obušek. V 10,5 % jsou zahrnuty další méně časté zbraně, jako např.: ostrohranná hvězdice, paralyzér, elektrická pistole na kuličky, nunchaky a meč. Nunchaky a meč zřejmě děti vlastní pro sportovní účely. Tyto zbraně nejspíše nenosí s sebou do školy (pokud tedy přímo ve škole nenavštěvují nějaký kroužek), protože by je těžko skryly.

Někteří žáci uváděli i více zbraní, které vlastní. Do vyhodnocení byly zahrnuty všechny.

K mému velkému překvapení se ale nepotvrdila hypotéza týkající se střelných zbraní. 8,8 % dětí uvedlo, že mají střelnou zbraň. Z celkového souboru, tedy 229 dětí, by to představovalo 10 žáků, kteří mají střelnou zbraň. Děti např. uváděly, že mají brokovnici, kterou zdědily po někom z rodiny. Někteří ale uváděly i jiné střelné zbraně.

ZÁVĚR

Tato práce se zaměřuje na dětskou agresivitu a na zbraně v rukách dětí. Studie se zúčastnilo celkem 229 respondentů 8. a 9. tříd dvou základních škol. Prostřednictvím dotazníků jsem zjišťovala, v kolika rodinách děti mají nějakou zbraň. Dále mě zajímalo kolik dětí vidělo zbraň u svého spolužáka ve škole a jestli je někdo ohrožoval zbraní. Hlavním cílem studie bylo zjistit, kolik dětí má svou vlastní zbraň a případně jestli ji nosí s sebou do školy.

Vyhodnocené odpovědi byly srovnány mezi chlapci a dívkami a také mezi oběma školami.

Výsledky studie mě velmi nemile překvapily. Skoro polovina dotázaných dětí uvedla, že má svou zbraň a z toho ji s sebou nosí do školy 27 % žáků. Dokonce i 1/3 dívek uvedla, že vlastní zbraň. Tato čísla jsou podle mě nezanedbatelná. Děti nejčastěji vlastní nože a dále pak boxery. Z celkového souboru (tedy 229 dětí) uvedlo 10 dětí, že vlastní střelnou zbraň.

Při srovnání výsledků obou škol vyšlo najevo, že děti chodící do školy v centru Prahy viděly častěji zbraň u svého spolužáka i u svého kamaráda. V rodinách těchto dětí se vyskytuje častěji zbraň a také sami děti častěji uvedly, že vlastní svou zbraň.

Ale na druhou stranu žáci navštěvující školu na pražském sídlišti častěji uvedli, že byli ohrožováni zbraní přímo ve škole (buď byli ohrožováni oni sami nebo jejich spolužák). A také tito žáci uváděli, že nosí zbraň u sebe i do školy častěji než žáci ze ZŠ v centru.

Myslím si, že mnohem účinnější než represivní opatření, jako např. zavádění bezpečnostních ráků do škol, by byla opatření preventivní. S prevencí násilí mezi dětmi by se mělo začít už na prvním stupni základní školy, ale ještě mnohem lépe už v mateřské škole. Nezastupitelnou úlohu zde hraje samozřejmě také rodina.

DOPORUČENÍ PRO PREVENCI ŠIKANY A ZMÍRNĚNÍ PROJEVŮ AGRESE

Představa o úplném odstranění problematické agrese ze života lidí není realistická. Regulace agrese je přesto možná, a to jak individuální, tak na společenské úrovni. Příkladem může být snaha států kontrolovat prodej zbraní, diskuse o regulaci násilí v médiích či rozsáhlé reklamní kampaně vyzývající k omezení násilí v rodinách. Nejvíce nadějí z hlediska prevence násilí však přece jenom spatřujeme ve výchově dětí.

Základní myšlenkou není potlačit za každou cenu agresivitu dítěte ani na ni odpovídat rovněž agresivitou, ale využívat její potenciál pro pozitivní aktivity, pro rozvoj energické, dokonale sociálně integrované osobnosti. Je důležité naučit dítě komunikovat gesty a slovy, aby se nevyjadřovalo pěstmi a nohama.

Televize ani videohry neuškodí dětem, které je používají přiměřeně a jejichž rodiče se jim věnují, hovoří s nimi a snaží se co nejvíce si s nimi porozumět. Agresivním se dítě stává kvůli nedostatku slovní komunikace.

Jednou ze základních povinností školy je zajistit, aby se v ní děti cítily bezpečně. Od prvního ročníku by se měly sledovat všechny náznaky skrytého násilí. Dozor dospělých nad žáky je jednoduchým, ale účinným preventivním prostředkem proti šikaně.

Pedagogové musí jednak do hodin občanské výchovy zařadit lekce o vzájemné úctě a jednak povzbudit děti, aby se odvážily vyhledat pomoc dospělého. Je třeba jim vysvětlit, že svěří-li dospělému, kdo je šikanuje, nejde o žádné donášení, nýbrž o odvahu domáhat se práva. Rváčům je třeba objasnit, jak velkou známkou slabosti je komunikovat kopanci a pěstmi.

K ovládnutí agresivity a neklidu může posloužit celá řada her a činností. Ty umožňují dětem a mladým lidem pojmenovat a vyjádřit emoce. Hry vhodně uplatněné pomáhají dětem lépe komunikovat, mít soucit s druhými, harmonizovat prožívání. Díky nim nacházejí cestu k sobě i k ostatním, je to zřejmě nejlepší prevence agresivity a neklidu.

V mnoha německých školách sepisují sami žáci petice proti násilí a šikaně ve škole a dávají je podepisovat ostatním, např.: „Na naší škole nestrpíme šikanu a násilí. Všichni, žáci i škola, budeme násilí v každé formě potírat. Vytvořili jsme spolu s rodiči a učiteli jasná pravidla, k nimž se každý/každá

podepsaný/podepsaná tímto přihlašuje. Chceme, aby na naší škole panoval klid, aby se všichni žáci – bez ohledu na své schopnosti, sílu a slabost – cítili bezpečni. Každý má právo na to, aby ho nikdo nešikanoval. Pro všechny platí tato příkázání:

Nebudeme své spolužáky napadat ani slovy, ani činy.

Žákům, které někdo napadne, budeme pomáhat.

Přijmeme mezi sebe všechny žáky bez ohledu na jejich schopnosti, sílu či slabost, bez ohledu na jejich pohlaví a původ.

Nebudeme šikanovat učitele.

Zásadně nebudeme trpět žádné fyzické střety, což nijak neomezuje právo na sebeobranu. Urážky však nesmějí být podnětem ke rvačkám či jiným fyzickým útokům.

Obětem budou pomáhat jak dospělí, tak žáci. Škody je třeba napravit.

Kdo ohlásí agresivní chování, jedná zodpovědně, není udavač a nikdo ho nesmí pomlouvat.

Kdo se proviní agresivním chováním, musí počítat s následky a tresty.“

Pro malé děti a žáky základních škol je vhodný třeba tento text:

„Nechceme, aby se tu někdo pral, aby někdo někoho bil a šikanoval. Ten slabší se pak vždycky bojí, rány ho bolí a musí brečet. Chceme, aby tady každému bylo dobře. Chceme se společně bavit, smát a učit. To můžeme, jen když se budeme cítit v bezpečí a budeme se k sobě chovat kamarádsky. To znamená: Nikoho nenapadat, nešikanovat, neurážet, nepomlouvat a nebít. Jestli se však najde někdo, kdo to přesto udělá, pokus se mu vysvětlit, že si to nepřeješ a že s tím musí okamžitě přestat. Když nepřestane, oznam to učiteli. Smíš, dokonce to musíš udělat, není to žalobnictví. Pomůžeš tím také svým spolužákům. Kdokoli se proviní proti těmto pravidlům, musí být potrestán.“

Skutečnost, že děti mají stejná práva jako dospělí a že jejich práva je potřeba chránit speciálními zákony, byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z r. 1924 a v deklaraci práv dítěte přijaté Spojenými národy v r. 1959, ve které se říká: Dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm.“ 20. listopadu 1989

byla OSN přijata Úmluva o právech dítěte, která byla ratifikována Federálním shromážděním tehdejšího Československa v r.1991. Státy, které Úmluvu podepsaly, se zavazují chránit dítě před týráním, sexuálním zneužíváním a zaručuje dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Toho se má v praxi dosahovat především prostřednictvím zákonů a vybudováním institucí zajišťujících bezpečí dítěte před porušováním jeho práv.

Dalším závazným dokumentem je Listina základních práv a svobod, která zaručuje „zvláštní ochranu dětí a mladistvých.“ Ochrana dítěte je dále upravena některými dalšími zákony, mezi nimi i zákonem o rodině.

Prevence šikany :

- vytvoření atmosféry otevřenosti a solidarity se slabými – orientovat se na outsidersy (zapojit je do skupinových aktivit)

- posílení demokracie ve třídě a ve škole (ptát se dětí na jejich názory a přání)

- podpora autority učitele

- definování postojů k šikaně

- stanovení jasných pravidel chování v kolektivu

- pravidelné diskuse na téma tělesné, etnické či kulturní odlišnosti

- vzdělávání v oblasti lidských práv a duchovních tradic

- výchovné metody založené na chvále a ocenění místo trestů a sankcí

- informování a zapojení rodičů

- dohled nad chováním dětí a cíleným sledováním přímých a nepřímých známek šikany

- stanovení postupů zasahování v případech násilí mezi dětmi

Účinný boj proti šikanování předpokládá celkově promyšlený postup nikoli na úrovni jednotlivé školy, ale na úrovni celého vzdělávacího systému. Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi, jako je např. Amnesty International v ČR, Občanské sdružení proti šikanování apod.

Šikana a zákon: Trestní odpovědnost se vztahuje na děti od 15 let věku. To platí i v případech ublížení na zdraví. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte z roku 1989, která má v České republice platnost zákona, ukládá škole povinnost dítěti zajistit bezpečné prostředí.

Směrnice MŠMT ČR č. 14 514/2000-51 o prevenci sociálně – patologických jevů.

Směrnice MŠMT ČR čj. 28 275/2000-22 o prevenci šikanování, prevenci zneužívání návykových látek.

SOUHRN

V první teoretické části této práce je popsána definice agresivity, agrese a dalších pojmů. Jedna část se také zaměřuje na šikanu ve školách.

V druhé teoretické části je uvedena definice a typy zbraní.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo uskutečnění první pilotní studie na toto téma v ČR. Studie měla zmapovat zbraně v rukách dětí a tedy i na našich školách. Zajímalo mě kolik dětí má svou zbraň a kolik jich nosí zbraň do školy.

Pro tuto studii byla použita metoda dotazníku. Každý dotazník obsahoval 10 otázek a byl anonymní. Šetření bylo provedeno na dvou základních školách v Praze mezi žáky 8. a 9. tříd. Věk dotazovaných žáků byl 13 až 16 let. První základní škola se nachází na sídlišti a druhá v centru Prahy. Soubor tvořilo celkem 229 žáků (132 chlapců a 97 dívek).

Výsledky dotazníků byly zpracovány a vyhodnoceny do přehledných tabulek a grafů.

Výsledky byly srovnány podle pohlaví a také mezi oběma školami.

Výsledky studie jsou velmi překvapující:

- v 63 % rodin dotázaných dětí se vyskytuje zbraň
- 50 % dětí uvedlo, že vlastní svou zbraň
- 35 % dívek uvedlo, že mají svou vlastní zbraň
- 27 % žáků nosí zbraň s sebou do školy
- 10,5 % dětí bylo ohrožováno zbraní ve škole
- 10 žáků z celkového počtu respondentů vlastní střelnou zbraň

Z těchto výsledků vyplývá, že situace na našich školách není moc příznivá. Nejúčinnější by bylo zavést prevenci násilí u dětí už v mateřské škole a dále s ní pokračovat i na škole základní. Nejdůležitější je ale samozřejmě funkce rodiny.

SUMMARY

In the first theoretical part of the work is described definition of the aggressiveness, aggression and other concepts. Other part is about chicane at schools.

In the second theoretical part is definition and types of the weapon.

The aim of the Bachelor Work was to realization of first study on this theme in Czech Republic. The study is surveying of weapon at child's hands and at our schools. I was interested in numer of children, which have weapon and how much children take weapon to the school.

For this study was used questionnaire. Which questionnaire had 10 questions and was anonymous. The study was realized at two basic schools in Prague with pupils of 8. and 9. classes. The pupils' age was of 13 to 16 years. First basic school is situated in the housing estate (in the suburbs) and second basic school is in the town centre. The tested group made up 229 pupils (132 boys and 97 girls).

Gathered results was analysed and put into tables and charts.

The results was compared according to sex and also between the two schools.

The results of the study are very surprising:

- 63 % children's family have any weapon
- 50 % children have their weapon
- 35 % girls wrote that have their weapon
- 27 % pupils take of weapon to the school
- 10,5 % children were threaten with weapon at the school
- 10 pupils from complete tested group have the gun

The results proved that situation at our schools isn't favourable.

The prevention of violence among the children would be most effective. The prevention would begin at kindergarten and go on at basic school. But function of family is most important.

Seznam použité literatury

celá kniha:

1. ANTIER, E.: Agresivita dětí. Portál, Praha 2004. 99 s. ISBN 80-7178-808-2
2. ČERMÁK, I.: Lidská agrese a její souvislosti. Fakta, Žďár nad Sázavou 1998. 204 s. ISBN 80-902614-1-8
3. ELLIOTTOVÁ, M.: Jak ochránit své dítě. Portál, Praha 1995. 173 s. ISBN 80-7178-034-0
4. ERB, H., H. : Násilí ve škole a jak mu čelit. Amulet, Praha 2000. 126 s. ISBN 80-86299-22-8
5. JEDLIČKA, R. a kol. : Děti a mládež v obtížných životních situacích. Themis, Praha 2004. 452 s. ISBN 80-7312-038-0
6. KOLÁŘ, M. : Bolest šikanování. Portál, Praha 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X
7. KOLÁŘ, M. : Skrytý svět šikanování ve školách. Portál, Praha 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1
8. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J.: Vzpouza deprivantů. Makropulos, Praha 1996. 303s. ISBN 80-901776-8-9
9. NOVÁK, T., CAPPONI, V. : Sám proti agresi. Grada, Praha 1996. 128 s. ISBN 80-7169-253-0
10. PONĚŠICKÝ, J.: Agrese, násilí. Triton, Praha 2005. 226 s. ISBN 80-7254-593-0
11. PÖTHE, P.: Dítě v ohrožení. G plus G, Praha 1996. 126 s. ISBN 80-901896-5-2

12. ŘÍČAN, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi. Portál, Praha 1995. 94 s. ISBN 80-7178-049-9

13. TAXOVÁ, J.: Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987. 273 s.

kapitola – části knihy v češtině a v angličtině:

14. ELLIOTT, J., PLACE, M.: Dítě v nesnázích. Grada, Praha 2002. s. 12, 90, 94, 130.

15. KUSHNER, S. H. : Když se zlé věci stávají dobrým lidem. Portál, Praha 1996. s. 100.

16. PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK M. : Poradenská psychologie pro děti a mládež. Grada, Praha 2006. s. 76 a s. 81.

17. ŠIMANOVSKÝ, Z. : Hry pro zvládnání agresivity a neklidu. Portál, Praha 2002. s. 9-13.

internetové zdroje :

18. www.centrumnadej.sk

19. www.idnes.cz

20. www.ceskaskola.cz

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

Tab. č. 1 : Celkový počet dotazovaných žáků.....	Str. 22
Tab. č. 2 : Počet dětí, které uvedly, že někdy viděly zbraň.....	Str. 23
Tab. č. 3 : Zbraně v rodinách dětí.....	Str. 24
Tab. č. 4 : Počet dětí, které viděly zbraň u spolužáka nebo kamaráda.....	Str. 25
Tab. č. 5 : Počet žáků, kteří byli ohrožováni zbraní.....	Str. 25
Tab. č. 6 : Počet dětí, které mají vlastní zbraň.....	Str. 26
Tab. č. 7 : Názor školáků na zavedení bezpečnostních ráků do škol.....	Str. 27

Grafy:

Graf č. 1 : Rozložení respondentů podle pohlaví.....	Str. 22
Graf č. 2 : Druhy zbraní, které děti viděly.....	Str. 23
Graf č. 3 : Druhy zbraní v rodinách dětí.....	Str. 24
Graf č. 4 : Jaké zbraně děti vlastní.....	Str. 26
Graf č. 5 : Názor školáků na zavedení bezpečnostních ráků do škol.....	Str. 28
Graf č. 6 : Rozdíly v odpovědích mezi oběma školami.....	Str. 29
Graf č. 7 : Srovnání odpovědí mezi oběma školami u otázky číslo 10.....	Str. 30

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ.

Přílohy

Příloha č. 1



UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA



DOTAZNÍK PRO ŽÁKY ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Tento dotazník je anonymní. Jeho vyplněním mi pomůžete k vypracování bakalářské práce na téma Agresivita a zbraň v rukou dětí. Pokuste se na otázky odpovědět pravdivě.
Děkuji za spolupráci.

Kovářová Radka

Datum:

1. Jsem žákem/žákyní třídy: 8. 9.

2. Pohlaví : dívka
 chlapec

3. Viděl/a jsi někdy opravdovou zbraň? ANO NE
Pokud ano, tak zaškrtni jakou:

- bodná zbraň : např. nůž, motýlek,...
- boxer
- obušek
- střelná zbraň : např. pistole, revolver, puška, brokovnice,...
- jiné:

4. Má jakoukoliv zbraň někdo z Tvé rodiny? ANO NE

Pokud ano, tak kdo a jakou?

5. Viděl/a jsi někdy jakoukoliv zbraň ve škole u svého spolužáka? ANO

NE

Pokud ano, tak jaká zbraň to byla?

6. Viděl/a jsi někdy jakoukoliv zbraň u svého kamaráda? ANO NE

Pokud ano, tak jakou zbraň?

7. Ohrožoval Tě někdy někdo zbraní? ANO NE

Pokud ano, tak kdo a jakou zbraní?

8. Ohrožoval Tebe nebo někoho jiného ve škole spolužák se zbraní? ANO

NE

9. Máš Ty svou vlastní zbraň? ANO NE

9.1. Jakou máš zbraň?

9.2. Kde jsi ji sehnal?

9.3. Jak dlouho ji máš?

9.4. Nosíš zbraň u sebe? ANO NE

9.5. Nosíš zbraň do školy? ANO NE

10. Myslíš si, že by se na našich školách měly zavést bezpečnostní rámy na detekci kovu?

- Ano, myslím, že by to bylo vhodné.
- Na naší škole to potřeba není, ale na jiných školách v ČR možná ano.
- Ne, není potřeba je zavádět na žádné škole v ČR.
- Nevím, nemám žádný názor.
- Je mi to jedno.

KONEC
DĚKUJI ZA VYPLNĚNÍ.